

Sygn. akt V CSK 459/19

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku T. M.
przy uczestnictwie T. S.A. w K., M. J., A. J., R. M., A. I. M. i A. M.
o ustanowienie służebności przesyłu,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 17 stycznia 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania T. S.A.
w K. od postanowienia Sądu Okręgowego w L.
z dnia 17 kwietnia 2019 r., sygn. akt II Ca (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestnika T. S.A. w K. od postanowienia Sądu Okręgowego w L. z dnia 17 kwietnia 2019 r., sygn. akt II Ca (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w S., jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, Nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Istotnego zagadnienia prawnego skarżący upatruje w konieczności wyjaśnienia, czy w świetle art. 509 k.c. w zw. z art. 305² § 2 k.c. możliwe jest

przeniesienie przez właściciela nieruchomości na osobę trzecią służącego mu roszczenia o zapłatę wynagrodzenia w zamian za ustanowienie służebności przesyłu bez jednoczesnego przeniesienia na tą osobę trzecią prawa własności nieruchomości, która ma zostać obciążona służebnością przesyłu.

Powyższe zagadnienie zostało sformułowane w oderwaniu od stanu faktycznego sprawy i dlatego jego rozstrzygnięcie nie ma znaczenia dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej. Zaznaczyć trzeba, że podział nieruchomości dotyczył działki nr 825 i w zakresie jej części nastąpiła, po wydaniu postanowienia przez Sąd Rejonowy, zmiana właścicieli, z tym, że właścicielem działki nr 825/1 i tak nadal pozostał wnioskodawca.

Postanowieniem z dnia 1 września 2017 r. Sąd Rejonowy w G. ustanowił na rzecz skarżącego uczestnika służebność przesyłu na nieruchomości, składającej się z działek nr (...) objętej księgą wieczystą nr (...) stanowiącej wówczas w całości własność wnioskodawcy. Podział części w/wym nieruchomości, w zakresie odpowiadającym działce nr 825 na konkretne działki ewidencyjne i ich zbycie przez wnioskodawcę oraz założenie dla nich odrębnych ksiąg wieczystych, nastąpiły już po wydaniu postanowienia przez Sąd pierwszej instancji (k. 682 i n.).

Dlatego oczywistym jest, że Sąd drugiej instancji był zobowiązany do uwzględnienia nowego stanu prawnego w odniesieniu do przedmiotowej nieruchomości w zakresie jej części składającej się z działki nr 825 i w tym celu w toku postępowania odwoławczego formalnie wezwał do udziału w sprawie właścicieli nowopowstałych nieruchomości. Jednak w istocie rzeczy właściciele ci sami zgłosili swój udział do sprawy, gdyż w swych pismach procesowych oświadczyli, że przystępują do sprawy obok wnioskodawcy i poparli wniosek o ustanowienie służebności na nabytych przez nich nieruchomościach powstałych w wyniku podziału nieruchomości składającej się z działki nr (...). Tym samym wstąpili w miejsce wnioskodawcy w zakresie nabytych części tej nieruchomości, stając się zainteresowanymi w rozumieniu art. 510 § 1 i 2 k.p.c., żądającymi ustanowienia służebności przesyłu. Złożyli też oświadczenia o zasądzenie na rzecz wnioskodawcy przypadającego im wynagrodzenia, zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego. Sąd drugiej instancji, dokonując modyfikacji postanowienia

Sądu pierwszej instancji, na skutek stanu prawnego powstałego w związku ze zbyciem części obciążanej nieruchomości, zasądził na rzecz wnioskodawcy całe wynagrodzenie, w tym obejmujące należności za ustanowienie służebności przesyłu na nowopowstałych nieruchomościach. Takie stanowisko nowych właścicieli miało kauzę materialno-prawną wynikającą z porozumienia w odniesieniu do wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu, tj. porozumienia zawartego w związku ze zbyciem części nieruchomości, na których znajdowały się urządzenia przesyłowe, co rzecz jasna miało wpływ na wartość nabywanych nowopowstałych nieruchomości.

W takim stanie prawnym, przelew wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za ustanowienie służebności nastąpił w stosunkach pomiędzy podmiotami żądającymi ustanowienia służebności, które brały udział w transakcji zbycia części nieruchomości po wydaniu postanowienia w pierwszej instancji, które nie uprawomocniło się w związku z wniesieniem apelacji przez przedsiębiorcę przesyłowego. Wskazane zmiany w zakresie podmiotu własności poszczególnych części przedmiotowej nieruchomości nastąpiły w toku postępowania, zaś wnioskodawca nie był osobą trzecią, czyli niebiorącą udziału w postępowaniu. Zasądzenie wynagrodzenia nie nastąpiło więc na rzecz osoby spoza kręgu uczestników postępowania o ustanowienie służebności przesyłu.

W związku z rozpoznawaniem sprawy w postępowaniu nieprocesowym, nie miały zastosowania przepisy o zbyciu przedmiotu sporu, czy przekształceniach podmiotowych w procesie (art. 194 i n. k.p.c.), lecz art. 510 k.p.c., który ma zastosowanie również na etapie postępowania odwoławczego.

W tym miejscu wskazać należy, że gdyby postanowienie Sądu pierwszej instancji uprawomocniło się, to w związku z podziałem części nieruchomości obciążonej i zbyciem nowo powstałych nieruchomości w odniesieniu do ustanowionej służebności przesyłu miałby zastosowanie art. 290 § 1 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c. Wierzytelność jest prawem względnym, nie ma więc charakteru rzeczowego. Oczywiście w związku z tego rodzaju przelewem mogą powstać określone obowiązki podatkowe, które nie mają wpływu na ich skuteczność cywilnoprawną.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Skarżący wskazuje, że zachodzi wątpliwość spowodowana rozbieżnością w orzecznictwie sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego, polegającą na tym, jak rozumieć zakres przestrzenny służebności przesyłu w świetle zawartego w art. 305¹ k.c. zwrotu „zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń”, tj. czy zakresem służebności przesyłu powinny być objęte również ograniczenia po stronie właściciela nieruchomości występujące na niej w związku z przebiegiem elektroenergetycznej infrastruktury przesyłowej.

W orzecznictwie wyjaśniono już, iż treść służebności przesyłu powinna być skonkretyzowana poprzez wyszczególnienie działań odpowiadających specyfice przedsiębiorstwa przesyłowego, rodzajowi i umiejscowieniu urządzeń przesyłowych, obecnego sposobu ich wykorzystywania, działań przyszłych mieszczących się w granicach prawidłowego gospodarowania oraz przewidywanych potrzeb. Celem służebności przesyłu jest umożliwienie właściwego korzystania z urządzeń przesyłowych, a korzystanie to polega na bieżącej eksploatacji urządzeń, dokonywaniu kontroli, przeglądów, konserwacji, modernizacji, remontów, usuwania awarii, wymianie urządzeń (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2015 r., I CSK 629/14 i powołane tam judykaty oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2016 r., II CSK 330/15, nie publ.).

W sentencji zaskarżonego postanowienia Sąd drugiej instancji opisał szczegółowo zakres ustanowionej służebności przesyłu, uwzględniający powołane

wyżej orzecznictwo oraz odwołał się do opinii biegłego, który nakreślił przebieg służebności na mapach. Wprawdzie w odniesieniu do działki nr 825 po jej podziale, w postępowaniu przed Sądem drugiej instancji, nie została sporządzona przez biegłego nowa kopia mapy ewidencyjnej z naniesieniem przebiegu służebności po podziale tej działki, ale istnieją dokumenty geodezyjne podziałowe tej nieruchomości (k. 680-690), przyjęte do państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego, w świetle których nie budzi wątpliwości oznaczenie zakresu przebiegu służebności, gdyż po podziale działki 825, przebieg pasa służebnego, zaznaczony przez biegłego w odniesieniu do tej działki fizycznie nie uległ zmianie (k. 534). Istotne znaczenie dla identyfikacji przebiegu na gruncie ustanowionej służebności mają wskazane w opinii biegłego współrzędne geodezyjne (k. 535). Zatem dokumenty geodezyjne podziałowe tej działki wraz z powołaną mapą przebiegu pasa służebnego po tej działce (ze wskazaniem współrzędnych) określają zakres służebności co do jej przebiegu przez nowo powstałe nieruchomości. Zaznaczony na mapie przez biegłego sądowego przebieg służebności nie jest tego rodzaju dokumentem geodezyjnym, który podlegałby ujawnieniu w państwowym zasobie geodezyjnym i kartograficznym.

W kwestii wynagrodzenia za ustanowienie służebności również wypowiedział się już Sąd Najwyższy, wskazując, że odpowiednie wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu powinno być ustalone proporcjonalnie do stopnia ingerencji w treść prawa własności, powinno uwzględniać wartość nieruchomości i w tym kontekście mieć na względzie szkodę właściciela za uszczuplenie prawa własności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2017 r., II CSK 505/16, nie publ.). Przyjmuje się też, że posadowienie urządzeń przesyłowych na nieruchomości obciążonej jest zdarzeniem nieodwracalnym w pewnym przedziale czasowym. Dlatego przewidywany okres trwałości tych urządzeń ma wpływ na wysokość wynagrodzenia, którego suma nie może jednak przekroczyć wartości nieruchomości.

W tej sprawie łączna powierzchnia nieruchomości obciążonych służebnością przesyłu linii średniego napięcia wynosi 26, 29 a, zaś wartość rynkowa obciążenia stanowi 40% wartości rynkowej nieruchomości (bez urządzeń przesyłowych). Sąd

drugiej instancji obniżył zasądzone przez Sąd pierwszej instancji wynagrodzenie z kwoty 99 363,62 zł do kwoty 76 943 zł.

Przy ustalaniu wysokości takiego wynagrodzenia wskazówką może być też sposób wykorzystywania pozostałej części nieruchomości obciążonej oraz rozwój gospodarczy terenów położonych w sąsiedztwie, a ponadto, że na tych terenach urządzenia przesyłowe są usytuowane, i że w związku z tym ewentualne zamierzania inwestycyjne właściciela z tych przyczyn mogą być ograniczone. Często też możliwość zabudowy części nieruchomości, przez które przebiega infrastruktura przesyłowa jest wyłączona nie tylko z przyczyn faktycznych (istnienie urządzenia), ale głównie z przyczyn formalnych, np. postanowień miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2013 r., V CSK 491/12, nie publ. i z dnia 27 lutego 2013 r., IV CSK 440/12, por także decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 marca 2017 r. nr 33601/11).

Zagadnienie związane ze zmniejszeniem wysokości wynagrodzenia ze względu na obowiązywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie jest miarodajne w tej sprawie, skoro urządzenia przesyłowe zostały posadowione w 1983 r. (co do części nieruchomości, ze względu na datę budowy na nich urządzeń elektroenergetycznych, został uwzględniony zarzut zasiedzenia służebności), a zatem powoływanie się przez uczestnika na ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie mogło odnieść zamierzonych skutków prawnych. Poza tym, wówczas obowiązywała ustawa z dnia 31 stycznia 1961 r. o planowaniu przestrzennym (j.t. Dz. U. z 1975 r., nr 11, poz. 67 ze zm.). Jak wynika z ustaleń faktycznych wnioskodawca stał się właścicielem nieruchomości przez które przebiegają urządzenia elektroenergetyczne częściowo na podstawie umowy darowizny, a częściowo na podstawie umowy przekazania gospodarstwa rolnego.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

